

De rol van ouders bij pestgedrag tussen kinderen in de sport

Ledens Julie, De Martelaer Kristine & De Rycke Jens

Vrije Universiteit Brussel, augustus 2015

ACHTERGROND

Uit talrijke studies blijkt dat de prevalentie van ‘pesten’ en de algemene impact van deze ‘sociale ziekte’ niet te onderschatten valt (Coie & Dodge, 1998; Hodges & Pery, 1999; Olweus & Quamme, 1996).

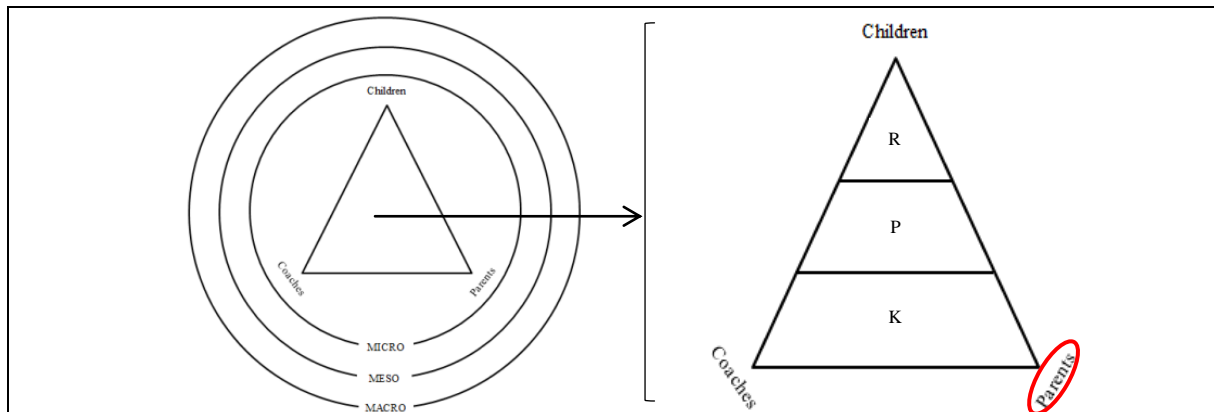
Pesten wordt omschreven als *“een agressief en opzettelijk gedrag dat door een groep of een persoon herhaaldelijk en tijdsgebonden wordt uitgevoerd tegen een slachtoffer die zich moeilijk kan verdedigen”* (Olweus, 1993). Ondanks het gebruik van deze internationale definitie en het voorkomen van pesten op school (Seals & Young, 2003) en in de vrije tijd en tijdens het sporten (Baar & Wubbels, 2011, 2013; Brunton Social Research, 2010) vormt pesten wereldwijd nog steeds een groot probleem. Uit onderzoek blijkt dat er verschillende actoren een actieve rol kunnen spelen in pesten in de sport, zoals onder andere ouders (Brunton Social Research, 2010; Georgiou & Stavrinides, 2013). Er is echter nog weinig informatie beschikbaar dat als basis kan dienen voor acties ter preventie/bestrijding van pesten in de sport en de specifieke rol van ouders hierin. Daarom wilden we met deze studie onderzoeken (a) wat de rol is van ouders op dit onderlinge pestgedrag van kinderen in de sport en (b) hoe de RESPECT STAR methode, een pedagogische tool in de sportcontext, ouders kan helpen om te reageren op pesten (ICES, 2014).

METHODE

In deze studie werden 37 ouders gecontacteerd die voldeden aan de inclusiecriteria (adoptie-, plus-pleeg- of ouder, voldoende Nederlandstalig en met één of meerdere kinderen tussen de leeftijd van 8 en 12 jaar oud) en graag wilden meewerken aan het onderzoek en de interviews. Er werd gebruik gemaakt van half-gestructureerde interviews met vragen die gebaseerd waren op de resultaten van voorgaand onderzoek (De Martelaer & De Rycke, 2014). Om de RESPECT STAR tool te evalueren (c) hebben we gebruik gemaakt van een negatieve sport – en pestcase die de geselecteerde ouders moesten proberen op te lossen aan de hand het RESPECT STAR-acroniem (Reden - Elementen - Sportspecifiek - Personen - Evenwicht - Controle - Tijd en Situatie - Taak - Actie - Resultaat). De bovenstaande informatie werd tenslotte verwerkt aan de hand van een inductieve analyse (door drie onderzoekers) die de verkregen elementen op een gestructureerde wijze, namelijk een clustering op vier niveaus bij elkaar bracht.

RESULTATEN EN DISCUSSIE

De resultaten van het onderzoek geven aan dat er binnen pesten in de sport drie sociale niveaus kunnen gedetecteerd worden, namelijk het macroniveau dat een overkoepelend maatschappelijk niveau weergeeft, het mesoniveau waarbij aspecten aan bod komen op clubniveau en microniveau met de individuele elementen en interacties door uit ouders, kinderen en begeleiders/coaches. In deze bijdrage beperken we ons tot specifieke (deel)resultaten en focussen we ons enkel op de ouders binnen het microniveau.

Figuur 1: Concentrische cirkels met drie niveaus van actoren en piramidale aanpak rond pesten gaande van Kwaliteit, over Preventie tot Reactie

Kwaliteitsvolle opvoeding, steun en begeleiding

De resultaten van deze studie geven aan dat de algemene opvoeding van en door de ouders belangrijk is en de verwachtingen van ouders, samen met hun steun en algemeen gedrag naar hun kinderen toe belangrijke determinanten zijn op het pestgedrag van kinderen in de sport. Zeventien geïnterviewde ouders geven aan ooit zelf al in contact te zijn gekomen met pesten. Een klein derde van de respondenten vermeldde zelfs een ‘te strenge’ opvoeding te hebben gehad. Echter, de minderheid van de ouders geeft aan deze invloeden op een andere manier over te brengen naar hun eigen kinderen toe. Uit de interviews blijkt dat ouders meer sociale en gedragsmatige verwachtingen hebben, zoals respecteren van clubwaarden, vormen van een hechte sportgroep, inzetten en plezier beleven, dan sportieve prestatiegerichte verwachtingen. Ook het profiel en de voorbeeldfunctie van ouders spelen een cruciale rol. Het ‘goede voorbeeld geven’ wordt door de ouders voornamelijk aanzien als de kinderen op het veld positief aanmoedigen, terwijl een typische illustratie van ‘slechte voorbeeld geven’ het roepen aan de zijlijn is.

Ook uit de literatuur blijkt dat kinderen zonder hechte familieband enerzijds (Wang, Zhou & Lu, 2012) en kinderen die autoritair zijn opgevoed anderzijds (Georgiou & Stavrinides, 2013) meer kans te hebben om slachtoffer van pesten te worden. Het is en blijft dus van groot belang dat ouders aan positieve begeleiding doen, actief participeren en met respect kunnen omgaan. Het inbouwen van kwalitatieve opvoeding en begeleiding van onze jeugd essentieel is om een gezond ethisch klimaat in clubs te creëren. Maar dit kan enkel werken via een duidelijke interne (club, coach en speler) en externe (ouder) communicatie.

Preventieve aanpak tegen pesten

Wanneer er binnen het preventieve luik gekeken wordt lijkt het noodzakelijk om als ouder voldoende betrokken te zijn bij en geïnteresseerd te zijn in de (sport)activiteiten van de jeugd. Het is namelijk zo dat ouders die niet betrokken en/of aanwezig zijn op de sportactiviteiten van hun kind, mogelijk minder opvolging beiden aan hun kind, zoal blijkt uit volgend citaat. *“Kinderen met ouders die niet betrokken zijn kunnen hun ding doen op het veld, of dit nu goed of slecht is ... hun ouders kunnen hier niet in tussen komen omdat ze het gedrag niet zien en hier dus niet op kunnen inspelen.”* (g1, 2014)

Langs de andere kant, lopen ouders die te betrokken zijn het gevaar dat het kind onvoldoende privacy krijgt. Het vinden van het evenwicht tussen onvoldoende en voldoende betrokken zijn blijft dus moeilijk en wordt zeer persoonlijk gedetermineerd.

De sleutel binnen een preventief opvangluik lijkt, net als de literatuur aangeeft (Olweus, 1993), voornamelijk te liggen in een duidelijke communicatie tussen actoren omtrent wat er precies onder (het vermijden van) ‘pesten’ wordt verstaan. Zo weet iedereen binnen het gegeven ‘pesten’ waar de grenzen worden gesteld en hoe men zich naar deze waarden en normen kan/moet gedragen. Ook op clubniveau lijken de geïnterviewde ouders het belangrijk

te vinden dat clubs gebruik maken van een ethische code (De Martelaer & De Rycke, 2014; ICES, 2014), zoals bijvoorbeeld de Panathlon-verklaring, met hetzelfde doel.

Samengevat kunnen we dus stellen dat het essentieel is om duidelijke actieplannen op te stellen om een pro-actieve aanpak te garanderen. Het identificeren van mogelijke risicofactoren kan enkel bekomen worden via een hechte communicatie en samenwerking tussen de verschillende belanghebbenden. Op die manier wordt er een 'gezonde' clubsfeer gecreëerd waarin kinderen opgevolgd en opgevoed kunnen worden met het oog op sociaal-gezonde jeugdsporters.

Reactieve aanpak tegen pesten

De meeste ouders geven daarbij wel aan dat mensen moeten leren relativeren en niet alles zwart-wit te zien. Kinderen zijn volgens hen dan ook jong en onbezonnen en zien de dingen moeilijker in perspectief. De geïnterviewde ouders geven ook zeer sterk aan dat de identificatie van pesten en de definiëring ervan grotendeels bepaalt op welke manier er gereageerd kan worden. De reactie kan verschillen naargelang de ernst van de situatie enerzijds en de eventuele ouderlijke bescherming tegen pesten anderzijds. Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat de helft van de ouders bij een peestsituatie eerst hun kind zouden aanspreken, daarna de coach van de spelertjes en daarna pas de gehele sportgroep. Ouders geven aan dat ze minder snel de ouders van de pester zouden aanspreken, enkel als het pesten systematisch en regelmatig voorkomt. Uit dit onderzoek blijkt wel dat ouders met hun kinderen praten over pesten, maar vaak als het incident zich al heeft voorgedaan. Ouders actief laten participeren en kinderen weerbaarder maken samen met het voorzien van meer informatie, lijkt dan ook onontbeerlijk. Ook is het erg belangrijk om werk te maken van een degelijke ouder-kindrelatie waarin wederzijds respect, vertrouwen en een warme omgeving de

basis vormen. Pesten zal niet helemaal vermeden worden maar wel een soort preventief ‘opvangnet’ gevormd dat een multidisciplinaire samenwerking mogelijk maakt.

In Vlaanderen zijn er enkele anti-pestprogramma’s om belanghebbenden te helpen om pesten te identificeren en aan te pakken, maar dit voornamelijk binnen de school –en jeugdcontext (zoals de Ketnet anti-pestbrigade). Het probleem met dit losstaande initiatieven is echter dat ze het bewustzijn wel tijdelijk kunnen verhogen maar dat de kans bestaat dat ze op langere termijn niet onthouden en/of gebruikt worden. Terwijl het zinvol is dat het beleid en de acties rond de pestproblematiek worden besproken over diverse sectoren heen, is er tegelijk toch ook nood aan praktisch implementeerbare tools die voldoende rekening houden met de specificiteit van de sportcontext.

RESPECT STAR tool

De ouders uit ons onderzoek hebben de sportcase rond pesten succesvol geanalyseerd door middel van de letters in het acroniem. Maar de evaluatie van de tool geeft weer dat de meerderheid van de geïnterviewde ouders de methode handig vindt om een pestprobleem in de sport beter te begrijpen enerzijds en meer in detail te analyseren anderzijds. Bijna alle koppels gaven aan dat de RESPECT STAR tool goed ontwikkeld is, maar geven als tip wel mee om eventueel een extra video of beeld te tonen, aanvullend op het verhaal. Drie kwart van de ouders gaf aan dat de methodologie wel nuttig kan zijn, al zouden ze de tool zelf niet gebruiken in de praktijk. Een mogelijke reden hiervoor zou kunnen zijn dat de koppels het gevoel hebben dat ze zonder de tool eigenlijk al voldoende inzicht hadden in de case die hen als voorbeeld werd voorgelegd. Als kritische noot willen we hier meegeven dat de RESPECT STAR tool oorspronkelijk ontwikkeld werd als reflectie binnen de opleidingen voor coaches en momenteel dan ook niet specifiek i.f.v. de rol van ouders opgesteld is. De aangehaalde

cases daarentegen waren wel naar het doelpubliek ouders opgesteld en uitgetest. De ouders hebben nood aan het fenomeen pesten beter te kunnen omschrijven en begrijpen, ook aspecten zoals betrokkenheid en interesse blijken hierin een rol te spelen. Aangezien er een verschil bestaat tussen het aanpakken van een eenmalig pestincident en systematisch pesten, is het moeilijk om een ‘ideale’ oplossing aan te bieden. Toch geeft het merendeel van de ouders aan de RESPECT STAR tool als nuttig te ervaren als basis bij de door ons gevraagde analyse van case i.v.m. pesten om deze meer in detail te kunnen analyseren..

Het blijft echter moeilijk voor ouders om pesten te identificeren en aan te pakken (Borg, 1998; De Rycke & De Martelaer, 2014; Olweus, 1993 en Olweus & Quamme, 1996). Pesten identificeren zou volgens diezelfde literatuur beginnen bij het herkennen van risicofactoren voor pesten (preventief) en de aanpak zou voor een groot deel te bepalen zijn door een externe en interne aanpak en follow-up binnen de sport. Hier opnieuw lijkt een multidisciplinair vangnet essentieel. Maar uiteraard moeten we kritisch blijven tegenover de effectieve rol van ouders hierin. Misschien lokt de RESPECT STAR tool niet meteen een reactie van ouders uit tijdens het sporten, maar het zou wel kunnen dat ouders meer kennis en een hoger bewustzijn voor het probleem vormen.

CONCLUSIE

Ouders lijken zich bewust te zijn van en zich zorgen te maken om pesten in het algemeen en in een sportcontext in het bijzonder. Ze lijken vooral een indirecte invloed te hebben via de opvoeding die zij zelf hebben gekregen en nu in het jonge gezin toepassen. De meer directe invloed zou voornamelijk door de coach worden gesteld. Hieruit kunnen we concluderen dat het informeren van ouders en belanghebbenden onontbeerlijk is, net als het opbouwen van actieplannen voor een multidisciplinaire aanpak. De RESPECT STAR tool kan ouders helpen

om pesten te detecteren en in te schatten aangezien het bewustzijn en de kennis tegenover pesten hierdoor vergroot wordt. Pesten in de sport blijft dus een subjectief en gevoelig issue met nood aan een eenduidige definitie en een duidelijke belijning van de rol van elke belanghebbende in de begeleiding.

Meer info over ethiek in de sport is te vinden op de website van het Internationaal Centrum voor Ethiek in de Sport (ICES): <http://www.ethicsandsport.com/>

REFERENTIES

- Baar, P., & Wubbels, T. (2011). Machiavellianism in children in Dutch elementary schools and sports clubs: Prevalence and stability according to context, sport type, and gender. *The Sport Psychologist*, 25, 444-464.
- Borg, M. (1998). The emotional reactions of school bullies and their victims. *Educational Psychology*, 18(4), 433-444.
- Brunton Social Research (2010). ASC. Ethics in Sport. *Colmar Brunton*, 1-95.
- Coie, J. D. & Dodge, K.A. (1998). Aggression and antisocial behavior. *Handbook of Child Psychology*, 3, 779-862.
- De Martelaer, K. & De Rycke, J. (2014). Ethisch verantwoord begeleiden van de (jeugd) sporter en het stimuleren van prosociaal gedrag , project *Vrije Universiteit Brussel*, in ICES (2014) . Eindrapport overheidsopdracht Ethisch Verantwoord Sporten 2012-2015, *Internationaal Centrum voor Ethiek in de Sport*, pp. 55-61
- Georgiou, S. & Stavrinides, P. (2013). Parenting at home and bullying at school. *Social Psychology of Education*, 16(2), 165-179.
- Hodges, E. & Perry, D. (1999). Personal and interpersonal consequences of victimization by peers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76, 677-685.

- ICES (2014). Eindrapport overheidsopdracht ethisch verantwoord sporten. *Internationaal Centrum voor Ethiek in de Sport*.
- Olweus, D. (1993). Victimization by peers: Antecedents and long-term outcomes. *Hillsdale*, 315-341.
- Olweus, D. & Quamme, D. (1996). Reclaiming worldwide Bully/Victim Problems at School: Facts and Effective Intervention. *National Education Service*, 15–22.
- Seals, D. & Young, J. (2003). Bullying and victimization: prevalence and relationship to gender, grade, ethnicity, self-esteem, and depression. *Adolescence*, 38(152), 736-747.
- Wang, H., Zhou, X. & Lu, C. (2012). Adolescent bullying involvement and psychosocial aspects of family and school life: cross-sectional study from guangdong province in China. *Plos One*, 7(7).